

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ТА ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Оксана Бовкунова

викладач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

SEMANTIC FEATURES OF LEXICAL UNITS AND THE MAIN ASPECTS OF THEIR TRANSLATION PROBLEMS

Author: Oksana Bovkunova

Abstract.

The article examines the linguistic and non-linguistic aspects of translation, certain components of translation activity and their relationship. It specified features of the translation process, taking into account its linguistic and non-linguistic aspects. Particular attention is paid to the role of background knowledge and the correct understanding of the subject situation in the translation process, the stylistic components of modeling text translation systems are emphasized. The article highlights the interpretation of a number of concepts of modern cognitive semantics. The semantic characteristics of metaphorical and phraseological units are investigated.

The article discusses the specificity of translation of certain categories of vocabulary, the compatibility of words in the translation process, the features of translation of stable phrases, methods of reproduction of phraseological units, translation of figurative phraseological units, metaphors. Special attention is paid to the expressive transformation of phraseological units and their reflection in translation.

Formal-meaningful transformations with a pragmatic component as a change in the form and content of units in the text, text fragments in order to balance the pragmatic impact of translation on its reader (phraseological, figurative, conceptual, axiological, metatextual) play an essential role in modern translation studies.

The concept of the communicative purpose of the text, the transfer of the stylistic coloring of words, expressive concretization while translating into the native language, pragmatic adaptation of the text are investigated. Special attention is paid to words expressing specific concepts and to their translation into the native language; historical and extralinguistic factors in the selection of the means of their translation are also stressed in the article.

ВСТУП

Перекладачі з давніх часів виступають в ролі посередників при спілкуванні представників різних мовних громад. Завдання перекладача - передати засобами мови точний зміст тексту оригіналу, зберігши єдність форми і змісту. В наш час велике значення для побудови лінгвістичної теорії перекладу мають дослідження в області порівняльного вивчення мов. По ряду причин при перекладі відбувається безліч перетворень, причина яких найчастіше криється в притаманному мові та її носіям баченні світу. Описуючи однакову предметну ситуацію, носії англійської та української мов можуть вибрати абсолютно різні мовні засоби. Наприклад, для англійської мови характерно переважне використання дієслівних форм. Українській мові, навпаки, властиве більш часте використання іменників. Вибір адекватного варіанту перекладу образних засобів нерідко визначається не тільки відмінностями в соціально-культурному тлі, а й розбіжностями в образній перспективі слова. На думку В. І. Карабана під лінгвістичним чином слід розуміти «створене засобами мови двопланове зображення, засноване на виразі одного предмета через інший» [5, с. 31]. Зміна сенсу, що супроводжує формування образності, найчастіше базується на базі метафори або фразеологізма. Переклад образної лексики містить значні труднощі. Це пояснюється тим, що дані лексичні одиниці є яскравими, емоційно насиченими і дуже часто мають яскраво виражений національний характер. Однак, категорію образності можливо вважати принципово перекладною, так як вона може бути віднесена до розряду міжмовних універсалій. Співвіднесення нового, незнайомого предмета з вже зрозумілим і відомим лежить в основі не тільки образного освоєння світу, а й процесу пізнання взагалі. Образний компонент значення слова може мати відтінки, які досить складно вловити, але мають велике значення в авторській картині світу. Необхідність збереження образних засобів в перекладі у першу чергу залежатиме від характеру тексту, що перекладається, від його належності до того чи іншого функціонального стилю. Художній твір є семантично, структурно і комунікативно завершеною єдністю. Важливість вивчення перекладу образних засобів обумовлена необхідністю адекватної передачі образності твору, а це часто викликає труднощі у перекладачів через національні особливості різних мов. Неточна передача образних засобів або їх нейтралізація при перекладі може привести до спотворення мовної характеристики персонажів, відносин між ними та авторської точки зору на те, що відбувається. Переклад образних лексичних одиниць повинен враховувати наступні фактори: чітке та відповідне значення слова або

сталого виразу, що досить актуально при перекладі художнього твору; частотність вживання виразів в вихідній мові і мові перекладу; сполучуваність в мові перекладу – лексичні та граматичні особливості мови перекладу; індивідуальні особливості стилю автора.

Правильний вибір слова для повної передачі значення слова в перекладному тексті є одним з основних й найбільш складних аспектів перекладу. Труднощі цього завдання обумовлюється складною природою слова, його багатогранністю і семантичним багатством. Схожими проблемами характеризується переклад з англійської мови на українську.

Слово як лексична одиниця в англійській і українській мовах не завжди збігається. Часто одному слову в українській мові відповідає складене слово або ціле словосполучення в англійській (наприклад, «карусель» – merry-go-round; «нероба» – never-do-well) і навпаки: to stare – «пильно дивитися».

Як відомо, слово виражає поняття про предмет або явище дійсності сукупністю своїх форм і значень. Під значенням слова мається на увазі предметно-логічне значення слова, називне значення та емоційне значення. Предметно-логічне значення слова, яке також називається речовим, основним або прямим, - це передача словом загального поняття про предмет або явище за допомогою ознак. Називним значення слова виступає одиничний предмет – особа або географічне поняття. Емоційне значення слова висловлює емоції і відчуття, викликані предметами, фактами і явищами реальної дійсності, що позначаються даним словом.

Необхідно трохи докладніше зупинитися на різних типах лексичного значення слова, з огляду на те, що це питання має безпосереднє відношення до процесу перекладу. У багатьох випадках правильний вибір слова при перекладі може бути зроблений тільки на основі правильного аналізу лексичного значення слова.

1. Слова як лексичні одиниці при перекладі з іноземної мови

Лексика привертає все більшу увагу лінгвістів і є предметом численних науково-дослідних робіт. Зростаючий інтерес до лексики дав початок жвавим дебатам про природу і структуру семантичної одиниці. Німецький лінгвіст В. Тойберт розглядає слова як «особливий вид єдності» [8]. Вищезгаданий інтерес може бути дозволений в тій мірі, наскільки ми визнаємо, що існує чітка межа між «лексичним» і «фразеологічним» принципами. В останньому відсутня суперечність між ідеєю лексикалізма і традиційними модульними підходами до структури мови. Таким чином, поняття лексикалізма допускає функціонування слів в якості самостійних лексичних одиниць, і, в свою чергу,

підтримує наївну концепцію мови як конструкції з елементами, що діють у вигляді «будівельних блоків» лінгвістичної системи. Така система складається з окремих елементів, що поєднуються один з одним для побудови речень і генерування дискурсу. В межах даної перспективи слово набуває високу ступінь самостійності і має тенденцію вважатися одиницею, якою можна легко маніпулювати і яка може стати елементом дослідження та аналізу. Таким чином, це не лексичний, а більш специфічний, фразеологічний ухил, який діаметрально протилежний граматичному.

Прихильники фразеологічного підходу до мови стверджують, що поняття слова як лексичної одиниці пов'язано, скоріше, з орфографією, ніж з семантикою. Той факт, що слова представлені як окремі одиниці в письмовій мові, об'єднав ідею про їх функціонування в дискурсі в якості самостійних одиниць. Однак у орфографії з мовною структурою склалися вельми складні відносини. Необхідно відзначити, що інтервал між буквами не обов'язково є демаркацією семантичної одиниці. Орфографічне визначення лексичної одиниці є невід'ємним від труднощів при спробі пояснити складні слова, формально представлені у вигляді різних одиниць, написаних через дефіс або без нього (*the White House*; *lower-case letter*).

Структура (лексичного) значення одиниці гетероморфна не тільки по відношенню до орфографії, але також і до морфології. Морфологічні одиниці не завжди є простими конструкціями (*shopkeeper*), і досить часто група морфологічних одиниць, наприклад, фраза, використовується для визначення єдиного поняття (*as a matter of fact*). Також кордони фразеологічних моделей не обов'язково збігаються з межами синтаксичних одиниць. На думку Д. Бібера (США), «лексичні зв'язки» можуть частково збігатися з елементарними пропозиціями або фразами (наприклад, *If you look at ...*), не обов'язково утворюючи граматично (синтаксично) повні одиниці [3].

Варто визнати, що самостійне вживання слів в комунікативному епізоді більш ніж сумнівно, таким чином сила їх значення повною мірою проявляється тільки в дискурсі. Наприклад, аналізуючи окреме слово «*strong*» ми не можемо сказати, чи описує воно фізичну або психологічну якість (порівняйте: *strong coffee* і *strong personality*).

Однак, з іншого боку, в літературі існують також вагомі аргументи на користь основної структури словникового значення. Таких аргументів достатньо і виходять вони від прихильників мінімалізму і максималізму в лексичній семантиці. Деякі з них проаналізовані іспанським лінгвістом М. Алмело [2; с. 28-29]. По-перше, багато авторів доводили існування

дефолтних значень слова, тобто тих, які можуть бути активізованими при відсутності певної фразеологічної моделі або лексико-граматичної одиниці. Телеграфна мова, де слова зі стабільним лексичним значенням поєднуються без висвітлювання будь-якої верхньо-рівневої структурної (мовної) одиниці, забезпечує початківцям у вивченні іноземної мови ефективну комунікативну стратегію і є одним з початкових кроків у розвитку лінгвістичної компетентності. Окремі слова здатні фіксувати референт в актуальних контекстах, і особливо це стосується іменників, наприклад, вивіска «*hospital*» на будівлі або знак зі стрілкою вхід поруч зі словом «*exit*».

Також слово має семантичні ознаки, які залишаються незмінними при зміні контексту. Так, інтенсифікуюча ознака залишається незмінною у прикметнику «*strong*». Вищезазначена властивість не варіюється в залежності від різних лінгвістичних оточень, в яких вживається *strong*, наприклад, з іменниками *personality, man, coffee, tea, argument*. Отже, по-видимому, «інтенсифікація» є частиною самостійного словникового значення даного прикметника. Прихильники мінімалістського підходу в лінгвістиці стверджували, що смислові варіації - справа прагматиків, а не семантики [7]. У структурній лексикології дане зауваження виправдовувало відмінність між поняттям «значення» з одного боку, і «сенси» або актуальне розуміння з іншого [1; с. 28]. Таким чином, значення «інтенсифікація» реалізується у численних сенсах прикметника «*strong*». Різна інтерпретація даного слова в таких словосполученнях як *strong argument, strong personality, strong coffee* може бути пояснена актуалізацією єдиної ознаки в різноманітних контекстах. Варіації локалізуються на рівні актуального вживання, а не лексичної структури.

По-третє, аналогії існують на рівні певних актуальних сенсів. Наприклад, відомо, що «комп'ютерний» сенси «*mouse*» походить від візуального порівняння з референтами «тваринного» сенсу миші. Дослідження в області полісемії показали існування регулярних, отже, передбачуваних механізмів розширення сенсу або концептуальних зрушень, що визначило поняття систематичної багатозначності, яке головним чином було розвинене в когнітивній лінгвістиці.

По-четверте, певні слова здатні ініціювати більш-менш когерентні і структуровані репрезентації або категорії. Слово «*bird*» може вживатися по-різному в залежності від ситуації. Тварина може мати або не мати пір'я, вміти або не вміти літати (наприклад, денотат від *penguin*). Однак, незважаючи на цю варіабельність, немає сумнівів, що практично все мовне співтовариство погодиться з тим, що *sparrow* – приклад категорії, визначеної іменником

«bird». Таким чином, семантичний потенціал слова має відносну стабільність.

Однак стосовно перерахованих вище аргументів на користь словникового значення слід акцентувати деякі зауваження. По-перше, у основних словникових значеннях валідність вельми обмежена. Деякі слова нелегко піддаються ієрархії смислової активізації. Наприклад, для визначення початкового значення слова «*basin*» об'єктивні ознаки відсутні. Без звернення до етимології важко встановити, які смисли даного слова концептуально походять від інших смислів. Крім того, у випадку зі словами, у яких може бути визначено основне значення, слід зазначити, що дефолтне значення є ефективним тільки в конкретних ситуаціях і в будь-який момент може бути анульовано моделлю, яка активізує неосновний сенс.

Отже, сенс «*door*» у іменника *exit* може бути розцінений як дефолтне значення, в якому не потрібно ніякого лексико-граматичного середовища для його активізації. Однак дана незалежність слова *exit* (= «*door*») від будь-якого синтагматичного контексту збалансується сильною залежністю від екстралінгвістичного контексту або ситуації. Сенс «*door*» у іменника *exit* не вимагає будь-якого особливого лексико-фразеологічного середовища для його активізації, але для зіставлення необхідне додаткове текстуальне середовище.

По-друге, наявність незмінних семантичних (лексемних) ознак в слові визнається моделлю лексичної одиниці з розширеним значенням. Різниця між значенням або змістом, з одного боку, і значенням-компонентом або семою, з іншого, є вирішальним для адекватного опису лексичного значення. Інтенсифікуюча ознака є практично незмінною в прикметнику «*strong*», але виражене значення має завжди більше рівнів значення. Таким чином, колокаційна модель *numeral – strong crowd/mob* висловлює підрахунок кількості людей в групі. Актуальний сенс слова в додатковому текстовому середовищі часто містить в собі семантичні ознаки, які привносяться не словом, а вживанням моделі. Отже, спеціалізовані ознаки зберігаються словом, але активізуються словосполученнями, отже, вони є змінними.

Така різноманітність семантичних рівнів применшує важливість незалежних семантичних ознак слова. Дані ознаки існують, але їх роль в комунікації обмежена. Актуальне значення прикметника «*strong*» визначається не стільки лексемною інтенсифікуючою ознакою, скільки його семантичними особливостями.

Знання самотійного значення слова (лексемної ознаки) має незначний вплив на розвиток комунікативної компетентності. Щоб використовувати слово належним чином в комунікації або щоб присвоїти йому правильний

сенса, необхідно виявити семантичні ознаки, які притаманні словосполученню, а не слову. Комбінація словникових значень формує тільки частину лексичного значення, повідомленого за допомогою вживання слова. Слова містять деякі власні семантичні ознаки, але їх актуальні смисли рідко незалежні від дистрибутивних моделей.

По-третє, у різних смислах слова існують концептуальні аналогії, але їх значимість по відношенню до мовної функції знаходиться під питанням. Слід визнати, що кожне розширення словникового сенсу історично і, так би мовити, «філогенетично» залежить від первинного сенсу слова, але роль таких відносин у здійсненні ефективної комунікації сумнівна. Можливо, знання концептуальних аналогій між смислами слова важливіше для імітації вихідного енциклопедичного знання, ніж для ефективного вживання вихідної мови.

По-четверте, вірно, що багато слів здатні передати більш-менш стійкі семантичні категорії, але не менш вірно, що актуальний зміст словосполучення схильний до менших змін, ніж тлумачення кожного поєднання, тобто складних слів. Наприклад, повтор слова «*difference*» сам по собі не вказує нам, чи є його денотат якісною або кількісною відмінністю між двома предметами, або конфліктом між двома людьми або установами, і т.д. Однак якщо ми випадково стикаємося з колокаційною моделлю *resolve (settle) their differences*, то нам відомо, що воно майже незмінно позначає «*strife*». Якщо ми зустрічаємо вираз *split the difference*, то ми знаємо, що він передає «(кількісну) різницю між двома цінами або грошовою сумою». Отже, актуальна інтерпретація колокації схильна до значно менших змін, ніж актуальні смисли кожного з складових слів, взятих окремо.

Таким чином, безсумнівно, розуміння слова як лексичної одиниці вимагає досить складної аргументації. Питання про те, що становить семантичну одиницю ще далеко від вирішення, найчастіше існує спрощене розуміння даної проблеми. Більш звично слова розглядаються як лексичні одиниці «*as a matter of fact*». Таке припущення базується на давній традиції лінгвістичних переконань.

2. Особливості перекладу та метафоричне використання англійського прийменника ON

У розділі ставиться завдання дати узагальнену інтерпретацію ряду понять сучасної когнітивної семантики, необхідних для аналізу метафори. Відповідно до центральних принципів когнітивної семантики, концепти, що зберігаються в мисленні, не є ізольованими, атомарними одиницями. Вони можуть бути

зрозумілі тільки в контексті структур фонових знань. Найбільш загальним терміном для таких структур є домен [3; с. 26]. Домен є зв'язною областю концептуалізації, щодо якої характеризується семантична одиниця. В широкому розумінні доменом може бути будь-який концепт або область досвіду.

Значення мовного виразу зводиться не тільки до активованого їм змістом, важливо і те, як цей зміст інтерпретовано. Феномени, пов'язані з інтерпретацією, це – фокусування (focusing), перспектива (perspective), специфікація (specificity) і висвітлення (prominence) [7]. До висвітлення належать такі когнітивні операції, як профілювання і співвіднесення траєкторії і орієнтиру. Говорячи про профілювання, необхідно визначити концептуальну базу і профіль, які є важливими для розуміння суті значення мовного знака. Концептуальною базою є весь обсяг інформації, що активується знаком. Профілем є та частина бази, яка формує саме значення даного знаку. Мовні відносини профілюють предмети і відносини.

При профілюванні відносин його учасники мають неоднакову ступінь висвітлення. Більш висвітлений учасник є траєкторія, менш висвітлений – орієнтир. Траєкторія є первинним, а орієнтир – вторинним семантичним фокусом. Для розуміння значення мовного знака необхідні обидва. Різниця траєкторії і орієнтира пов'язана з відмінностями у значенні прийменників, які описують стан своїх аргументів по відношенню один до одного, причому траєкторія профілює свій аргумент, а орієнтир грає підлеглу роль аргументу. Наприклад, «книга під зошитом» і «зошит на книзі» описують одну й ту ж ситуацію просторового положення двох речей відносно один одного, але розрізняються тим, яка з двох речей профільована як траєкторія й розміщена у фокусі уваги, а яка – служить орієнтиром для профільованого аргументу просторових відносин.

Представники когнітивної семантики не розглядають метафору як порушення мовцем певних законів мови [6; с.47]. Вони стверджують, що метафора – це механізм повсякденної мовної концептуальної структури, за допомогою якого абстрактні й нематеріальні області досвіду можна уявити в знайомих й конкретних термінах. Суть метафори полягає в «розумінні й вираженні однієї речі за допомогою іншої» [1; с. 24]. Як стверджує американський лінгвіст Джордж Лакоф, метафора означає відносини між двома доменами в концептуальному полі. Базова конструкція, яка була названа Лакофом «метафоричною концепцією» [1; с. 29], може бути інтерпретована як стійка структура в наших концептуальних полях.

Метафора відноситься до сфери мислення, а не мови. Мова простору

найчастіше використовується там, де мова ніякої іншої концептуалізації не пропонує. Свідомість в більшій мірі залежить від мови, ідеї без слів не існують, вони виникають на їх базі, думки ведені метафорами. Жодна метафора не зароджується, якщо немає концепту. Метафора є вторинною концепту; вона слідує за тим, що народилося в голові. Тобто концепт, який зародився, визначає шлях пошуку потрібних слів для вираження думки [1; с. 28].

Лакоф передбачає «можливість того, що багато областей досвіду метафорично структуровані за допомогою досить невеликої кількості образів-схем» [5; с. 271]. Метафори – це відображення концептуальних областей, які встановлюють відповідність між об'єктами у відображеному й вихідному доменах. Система умовно концептуальної метафори є несвідомою, автоматичною й постійно використовується, вона займає центральне місце в нашому розумінні досвіду, одна її частина універсальна, інша – культурно обумовлена. Найбільш важливими метафорами є ті, які інтегровані в мову, таким чином вони систематизують понятійну (когнітивну) систему мовця.

Виходячи з того, що метафоризація, описана Лакофом, заснована на взаємодії двох структур знань – когнітивної структури «джерела» і когнітивної структури «мети», то в процесі метафоризації деякі області мети структуруються за зразком джерела й відбувається «метафорична проєкція» або «когнітивне відображення». Крім того, загальний рівень структури відображення повинен узгоджуватися і зберігати будь-які контекстуальні ефекти, що виникають в тексті, де використовуються метафоричні вирази [9; с. 53].

Різні способи сприйняття простору можуть вносити різні аспекти у створення просторових гештальтів. Вважається, що людина сприймає й осмислює три види просторових образів:

а) Візуальні. Вони являють собою просторові відносини з точки зору поділу, безперервності, кута зору й будь-яких аспектів, пов'язаних з положенням суб'єктів по відношенню один до одного, тобто їх топологічних відносин.

б) Рухові. Цей вид сприйняття обробляє інформацію щодо контролю руху і здатності взаємодіяти з іншими людьми, об'єктами і самим собою.

в) Кінетичні. Ці образи кодують інформацію, необхідну для підрахунку динамічної взаємодії, шляхи, напрямки осей, гравітації, взаємної орієнтації учасників тощо.

Ці аспекти сприйняття простору простежуються і в людському досвіді. Вони мають долінгвістичний характер і є частиною тілесного досвіду людини. Осмислення відносин траєкторії-орієнтиру є поштовхом для появи нової концептуальної схеми. Концептуальна схема прийменника ON поєднує в собі три види схеми-

образу, що визначають три конфігурації: топологічну, функціональну і динамічну. Вихідна концептуальна схема буде застосовуватися щодо категоризації нових вражень, частина яких буде не зовсім відповідати всім вимогам, і тому концептуальна схема запропонує основу для нових вражень, перетворюючи вихідну образну схему. Крім того, часткове вирішення схеми буде в основному складатися з виділення або підкреслення різних аспектів сприйманого простору. Концептуальна схема лексичної одиниці ON об'єднує топологічні відносини двох взаємопов'язаних об'єктів, їх функціонування (один з них здійснює контроль над іншою) та їх моделі динамічної взаємодії (як правило, по вертикальному напрямку вгору-вниз). Для концептуальної схеми приводу ON в фізичному домені за основу беруться такі зміни [8; с. 115].

1. Траєктор досягає або здійснює контроль над орієнтиром або самим собою шляхом контакту його вільної частини із зовнішньою стороною орієнтира. Це співвідношення називається основа.

2. Відповідно до топологічної конфігурації, траєктор і орієнтир знаходяться в контакті, або, як правило, прагнуть до цього.

3. Відповідно до функціональної конфігурації, взаємодія між траєктором і орієнтиром, де траєктор має контроль над ситуацією, є очікуваною.

4. Відповідно до динамічної конфігурації, траєктор і орієнтир визначають загальну вісь, згідно якій їх відносини приймають певну спрямованість. Ця вісь прототипічна вертикальній осі, аналогічній канонічній позиції людини стояти на місці, коли вільна частина визначається підошвами ніг. Сила траєктора прототипічна тиску вниз.

Концептуальна схема визначає відносини основи. З точки зору орієнтира траєктор є тягарем, а з точки зору траєктора орієнтир підтримує об'єкт. Наприклад: «*He preferred sleeping in bed with his head on a pillow*».

Метафоричне використання прийменника ON

У наступних метафорах орієнтир відображається на підтримуваний об'єкт:

1. Причини (для прийняття рішення, результату, дії і т.д.): дієслова *blame on, on impulse, on charge*;

2. допомога (отримується або пропонована допомога є основою для дій, розвитку і т.д.): *learn on, count on, rely on, depend on, back on, hang on, hinge on, be based on*;

3. засоби, ресурси: *draw on, live on, feed on, leech on, bet on, trade on, sustain somebody on, nourish on, capitalize on, profit on, dine on, fatten on, gorge on*;

4. аргументація: *base on*;

5. мотиви (для прийняття рішення, ведення певної політики, дій, відносин): *congratulate on*;

6. теорії (ця метафора часто використовується в мові для опису наукових та інших теорій, для вираження їх конструктивного характеру, де аксіоми або принципи є основою для подальших теорем): *rest on the thesis*.

У метафорах зобов'язання (*the responsibility laid by ... on*), витрати (*tax on*), штрафи, покарання (*lift on*) траєктор відображається як тягар.

Метафори, засновані на кінетичних (рухових) образах. Привід ON в контексті узгоджується з лексичними одиницями, що виражають рух. Спостерігаються наступні закономірності:

1) рух, який закінчується в об'єкті, який підтримує: *lounge, deposit, set up, learn, recline, put down, land, lay, put, hang, settle*;

2) рух, який закінчується контактом з орієнтиром і контролем над ним: *tread, push, press, pressure, impinge, prey, grasp, step*;

3) рух, який закінчується контактом: *fall, sink, throw, cast, hurl, fling, dash, spit, shed, drip, drop*. Зв'язок траєктора з орієнтиром можуть встановлювати такі дієслова як *beat, strike, smite, punch, hit, bump, bang, thump, tap, slap, pat, clap, rap, knock, kick, hammer, drum, blow, jump, splash, smash down, plunk down, thwack, hurtle*;

4) рух, що прагне до контакту і контролю над орієнтиром: *attack, be, march, advance, turn*;

5) траєктор стає частиною орієнтира шляхом контакту з ним: *add on, attach on, build on, take on*.

Дані образи забезпечують структуру вихідного домену наступних метафор:

1. світло – флюїд (іменники – *shadow, shade, colour, brightness*, дієслова – *shine, cast, beam, reflect, blaze*);

2. дії – рухи (*smile, frown, scowl, laugh, grin, wink*);

3. інвестиції – вливання (*waste, spend, disburse, lavish*);

4. погляд – дотик (*look, glance, peep, stare, gaze, glare, pore, peer, set eyes on, fix one's eyes on*);

5. фізичні явища – призвідники конфлікту (*fall, descend, creep, touch*).

Метафори, засновані на топологічних образах (контакті):

1) контакт (часткове схвалення концептуальної схеми тут призводить до контакту траєктора із зовнішніми кордонами орієнтира): *hands on the cup*;

2) прихильність (частина траєкторії прив'язана до орієнтиру): дієслова *engrave, stamp, paint, print, write*;

3) траєктор як частина орієнтира (траєктор розуміється як частина

зовнішньої сторони чого-небудь): *nose on face, expression on face, ears on head, peaks on mountain*; або як частина, прив'язана до цілого: *heels on shoes*;

4) чітко виражений контакт (точна вказівка положення траєктора й орієнтира): вираження *on the one hand ... on the other hand, on the contrary, on the part of, on behalf of, on the edge*;

5) контакт з чіткими кордонами: *street, square, park, lake, road, river, sea, bay, way, track, coast, shore, beach, bank*.

Ці образи є вихідним доменом для наступних метафор:

1. присутність – контакт (*on exhibit, on display, on view*);

2. група як ціле (*team, staff, committee, board, commission*).

Метафори, засновані на функціональних образах (контролі). Образна схема контролю ґрунтується на частковому обмеженні концептуальної схеми. Як приклад відносин контролю можна навести такі шаблони:

1) місця, де живуть люди (держави, штати, ферми): *live on a farm*;

2) людський контроль артефактів, машин, інструментів або обставин в цілому: *work on, decide / decision on, focus on, policy on, act / action on, influence on, check on, play on*;

3) вирази, що визначають певний контроль людей за їх діяльністю або іншими людьми: *be on sb., call on sb., shut the door on sb, on guard, on schedule, on alert, on duty, on the lookout, on call, on hand*.

Схема контролю є вихідним доменом для наступних метафор:

1. бачити – значить контролювати (*look on, focus on, give on, face on, spy on, keep an eye on*);

2. почуття - контролери (*A good feeling prevailed on*);

3. норми – це контроль (*prohibition on*).

Отже, образне використання прийменника ON не хаотично. Мотивація може бути простежена на образних схемах цього прийменника. Концептуалізація заснована на мовних даних, а також на тілесному і соціальному досвіді. Більшість відображень проєктують всю концептуальну схему на абстрактні домени, інші відображення проєктують одну з образно-схематичних структур в рамках концептуальної схеми (топологічні, функціональні або динамічні образи). Принцип інваріантності визначає, які абстрактні області доступні в якості цільових доменів. Таким чином, показано, що ідіоми і словосполучення з прийменником ON семантично мотивовані метафоричним відображенням, чий вихідний домен є концептуальною схемою, яка виникає у вигляді комбінації трьох вимірів: топологія (контакт), функція (контроль), і динамічна взаємодія.

3. Проблема класифікації та семантична характеристика фразеологічних одиниць

Досліджуючи роботи з фразеології В. С. Виноградова, слід зазначити, що особлива увага приділяється класифікації, в якій розрізняються три групи фразеологічних одиниць (далі ФО).

1. Фразеологічні одиниці, які мають класифікуючий характер. До них відносяться обороти, які позначають більш приватні, видові поняття по відношенню до понять, що позначаються іменниками (другими компонентами) поза фразеологічної одиниці (Ех. *Hard money* – металеві гроші);

2. фразеологічні єдності (Ех. *Blind alley*);

3. фразеологічні зрощення (Ех. *Hot air* – балаканина, *brown study* – глибокі роздуми, похмурий настрій).

В. С. Виноградов зазначає, що «при даній класифікації одна виділена група не виключається, а як би накладається на іншу» [1; с. 84]. У схожій класифікації, представленій А. В. Кумачевою, виділено не три, а дві групи ФО. Автор аргументує це тим, що класифікація за трьома типами фразеологічних поєднань не може бути визнана вичерпною, так як, по-перше, спостерігається багато перехідних випадків, віднесення яких до тієї чи іншої групи викликає сумнів, підхід до визначення того чи іншого типу сполучень недостатньо мотивований і несе суб'єктивний характер. Виходячи з цієї аргументації, виділяємо фразеологічні вирази (фразеологічні зрощення і фразеологічні єдності), а також фразеологічні сполучення.

Також у дослідженнях В. І. Карабана представлені наступні класифікації, які привертають особливу увагу до категорії ідіоматичності:

1. Фразеологічні об'єднання (phraseological fusions) є повністю невмотивованими групами: *to kick the bucket* – померти та інші. Ідіоматичність, як правило, пов'язана з абсолютною стабільністю лексичних компонентів та з граматичною структурою об'єднання.

2. Фразеологічні єдності (phraseological unities) є частково невмотивованими, тому що їх значення зазвичай сприймається за допомогою переносного, метафоричного значення цілої ФО. Наприклад: «*to show one's teeth*» – «*проявити характер*» якщо дати семантичну мотивацію за допомогою об'єданого лексичного значення, то дані ФО можуть бути сприйняті в їхньому літературному значенні.

3. Фразеологічні словосполучення (phraseological collocations) мотивовані, але складаються з слів, які мають особливу лексичну валентність, яка пояснюється високим ступенем стабільності сполучень такого роду. У

фразеологічних словосполученнях різноманітність вживаних слів строго обмежена. Наприклад: *bear a grudge* може бути змінено в «*bear malice*», але ніколи в «*bear a fancy / liking*» [4; с. 75].

Питанням вивчення проблем фразеології лінгвісти займаються досить довго. Найважливішим моментом є систематизація фразеологічного матеріалу, викликана необхідністю глибше проникнути в семантичну систематику самих фразеологічних типів. Відповідно до теорії М. М. Амосової, фразеологічна одиниця – це одиниця, що вживається в постійному, незмінному контексті. Це постійна комбінація слів, в якій хоча б один компонент містить фразеологічно обмежене значення. Наприклад фразема: «*a white lie*» – *безневинна брехня*; «*husband's tea*» – *рідкий чай*; або значення кожного компонента фразеологічної групи слабшає, або повністю втрачає своє денотативне значення - це відбувається в ідіомі: *red tape* – *бюрократія*; *mare's nest* – *абсурд* [1; с. 5].

У класифікації ФО М. М. Амосової фразеологізми діляться на ідіоми і фраземи. Але і ця класифікація має серйозні недоліки. Перш за все, не витриманий єдиний класифікаційний принцип: ідіоми виділяються за принципом наявності цілісності значення, заснованого на ослабленні лексичного значення компонентів, а фраземи - за принципом наявності фразеологічно пов'язаного значення, обумовленої одиничною сполучуваністю одного з компонентів. Таким чином, одна група виділяється на основі семантичного принципу, а інша – на основі структурно-семантичного принципу. Виділення першої групи тільки на основі семантичного критерію неправомірно. Семантичний критерій поза зв'язком зі структурою словесної освіти не піддається точному виміру і обліку і неминуче призводить до суб'єктивних оцінок.

Торкаючись такого фундаментального питання, як співвідношення ФО і слова, неправомірно говорити про еквівалентність фразеологізма слову в силу ряду причин: ФО зазвичай стилістично забарвлене, а слово, яке може виступати в ролі її ідентифікатора, стилістично нейтрально.

Простежуючи концепцію певної сталості фразеологічного рівня, доцільно зауважити, що ФО характеризується певною мінімальною незмінністю. Слід розмежовувати поняття постійного використання, структурну і семантичну сталість значення і лексичних складових, морфологічну сталість і синтаксичну сталість. Їх ступінь може варіювати і утворювати певні межі, але як би ступінь сталості не чинила впливу, саме ідіоматичне значення є характерною рисою ФО. Фразеологічні одиниці систематизуються у семантичні групи: синоніми, антоніми, омоніми, полісемантичні фразеологізми, найбільш вживані в

англійській та американській літературі.

Проблема семантичних категорій у фразеології як аспект дослідження семантичних зв'язків всередині системних відносин мовних одиниць є однією з важливих проблем семантики. Як показали спостереження, фразеологічний фонд англійської мови, незважаючи на всю різноманітність структурних і семантичних особливостей, характеризується низкою системних властивостей, одним з яких є наявність синонімічних і антонімічних зіставлень фразеологічних одиниць. Такі пари фразеологічних одиниць, як *with a good grace* (охоче) – *with a bad grace* (неохоче), *as dull as ditch-water* (сумний) – *as cheerful as a lark, gay as a lark* (дуже веселий), утворюють в системі фразеології протиставлення за значенням. Здатність таких одиниць, як *be in smooth water (s)*, *be out of the wood (s)*, *turn the corner* (вибиратися з критичного становища, труднощі) збігатися за своїм значенням прийнято розглянути як синоніми фразеологічних одиниць. Такі пари фразеологічних одиниць, як *with a good grace* (охоче) – *with a bad grace* (неохоче), *as dull as ditch-water* (сумний) – *as cheerful as a lark, gay as a lark* (дуже веселий), утворюють в системі фразеології протиставлення за значенням. Говорячи про синоніми ФО, необхідно враховувати конотативні характеристики, закріплені за мовною одиницею. Розглядаючи фразеологічні синоніми, дослідники завжди звертають увагу на складну, тонку систему відмінностей в кількості і номенклатурі компонентів, що входять в конотативний аспект значення ФО - синонімів. Так само хотілося б зауважити, що фразеологічні синоніми можуть відрізнятися за такими компонентами конотативного аспекту значення як образність, інтенсивність, емотивно-оцінний компонент і функціонально-стилістична приналежність.

Наприклад, в синонімічному ряду із загальним значенням "*to reprimand smb.*" багато фразеологічних синонімів мають неадекватну образну основу і володіють, до того ж, диференційованим критерієм як емотивно-оцінний компонент.

Ex. 1. *to tear smb. off a strip - to reprimand smb. angrily* (Brewer)

From the idea of striking smb. with a whip and taking off a piece of his skin as a result. (Brewer).

2. *to bite (snap) smb's head off - to show ill temper towards smb.*

Snarling dogs snap at each other's noses. (Brewer)

ФО-синоніми можуть відрізнятися наявністю / відсутністю такого компонента семантичної структури, як інтенсивність. Компонент інтенсивності характерний для наступних ФО - членів ряду:

1. *to give it to smb. hot and strong; to punish smb. severely either physically or verbally;*

2. *to give smb. a dressing down; to reprimand smb. severely.*

Багато ФО-синонімів – членів семантичного ряду зі значенням *to reprimand smb.* – мають різне функціонально-стилістичне вживання:

1. *to call (have) smb. on the carpet (coll.);*

2. *to come down upon smb. like a ton of bricks (coll.);*

3. *to tell smb. where to get off (coll.).*

Найважливішою особливістю фразеологічних одиниць є повністю або частково переосмислене значення. Переосмислений характер значення фразеологічної одиниці встановлюється шляхом її накладення на змінне поєднання слів (словосполучення чи речення), яке лягло в її основу. Під переосмисленням розуміється будь-який відхід від буквального значення. Повне або часткове переосмислення значення властиво також змінним сполученням слів і зокрема авторським утворенням, проте характер подібного переосмислення принципово відрізняється від переосмислення значення ФО. Фразеологічне значення є фактором мови, а не мовлення. Воно властиво утворенням, для яких характерна фразеологічна стійкість. Стійкість фразеологічного значення тісно пов'язана зі стійкістю лексичного складу фразеологічної одиниці.

4. Деякі труднощі перекладу неологізмів (на матеріалі економічної та політичної лексики)

Також в епоху масової комунікації існують дійсно безпрецедентні можливості для розвитку і поширення неологізмів. Яскравим доказом цього є мова преси нашого часу. Мова американської преси мало не щодня збагачується неологізмами. Багато з них, правда, так і залишаються "неологізмами-одноденками", тоді як інші "слова-експромти" все ж поступово переходять в основний словниковий фонд. Це, зокрема, такі (тепер уже широко відомі) слова і словосполучення, як:

sweat shop – підприємство, на якому існує потогінна система;

trouble shooter – уповноважений по залагодженню конфліктів,

dark horse – темна конячка, тобто кандидат, несподівано висунутий на якийсь пост в розпал передвиборчої кампанії;

favorite son – кандидат, висунутий в президенти делегацією свого штату (на передвиборному з'їзді партії);

boondoggling – слово, колись входило в розряд сленгу, тепер уже широко

відомо в політичному лексиконі в значенні "займатися порожніми справами"; термін «*hooverize*» буквально означає «жити по Гуверові», тобто «економити на їжі», «недоїдати».

Вираз «*pork barrel*» колись входив в американський сленг. Однак зараз це загальновизнаний політичний термін, який означає «бочка з салом», «годівниця», «казенний пиріг», тобто спеціально проводяться урядом заходи з метою завоювання популярності серед широких мас.

Тепер вже цілком «благопристойний» політичний термін «*lame duck*» колись був відомий тільки як політичний сленгізм. Зараз термін «*lame duck*» вживається в значенні «політик-невдаха», «людина, якій не щастить».

Цікаво простежити появу неологізму «*sky marshal*». Дане слово виникло в період розквіту практики викрадення літаків викрадачами-грабіжниками (*highjackers*). Хвиля насильницького захоплення і викрадення літаків в США викликала до життя спеціальну науку по розпізнаванню «профілю потенційного викрадача» (*highjacker profile determination*). З'явилося відповідно і безліч нових слів і понять, пов'язаних з цією областю.

Неологізми «*lunatic fringe*» і «*little old lady in tennis shoes*» представляють собою емоційно забарвлені грубувато-експресивні фразеологічні одиниці. Ці слова мають однакове значення, що і традиційний політичний термін «*extremist*» – екстреміст.

До цієї ж групи слів слід віднести такі «крилаті» неологізми, як:

nuts and cooks – махрові реакціонери;

diehards – твердолобі;

dinosaur wing – (букв.) «крило динозавра», тобто група людей із застарілими поглядами;

hidebounds – особи з вузьким політичним кругозором;

moss-backs – ультраконсерватори;

old fogies – старі консерватори.

Торкаючись історії політичних неологізмів, цікаво було б простежити, наприклад, розвиток ряду політичних термінів. В американському політичному лексиконі давно затвердилися слова-поняття типу *political hireling* – політичний наймит; *political drudge* – роботяга (про працелюбного працівника); *stooge* – політична маріонетка, виникають все нові і нові.

Wardheeler – це політичний термін, із зневажливим забарвленням. Українською мовою його значення можна передати шляхом таких відповідностей, як *невеликий політикан, дармоїд (при босі)*; термін *wheelhorse* також вживається в усному мовленні, з огляду на те визначення,

яке дається цьому терміну в розумних американських словниках, еквівалентне українським лексичним одиницям: *роботяга, людина, яка везе на собі весь віз*. Отже, терміни *drudge, wheelhorse* дуже близькі за значенням. *Party hack* – політичний наймит. *Hanger-on* перевести неважко, так як сенс досить ясно передається вже самим, словом (*to hang-on* – чіплятися): поплічник, підлабузник. *Hang-dog politician* варто перевести як *дармоїд, кар'єрист*. Слово *hatchet-man* з'явилося в американській політичній лексиці зовсім недавно. Воно має явно розмовний відтінок і перекладається як *політичний поплічник*. Іноді необхідно дати більш широке тлумачення: «людина, що стежить (за дорученням боса) за дотриманням іншими членами партійної дисципліни і виконанням основних партійних рішень».

З точки зору психолінгвістичного аналізу вельми цікавий ряд політичних синонімів складають неологізми, що позначають символічну силу або уявну владу: *straw man, paper tiger, stalking horse, satellite*.

Загальнолітературний фразеологізм *puppet government* - *маріонетковий уряд* відомий всім. У той же час новітні неологізми в згаданому синонімічному ряду можуть спантеличити навіть дуже досвідченого перекладача. Справді, як перевести такий політичний неологізм, як *straw man* (або *man of straw*)? Буквальне значення його – «солом'яна людина». Ясно, що це метафора, і, отже, треба передати цей метафоричний елемент українською мовою. Мабуть, вдалим можна визнати такі варіанти, як «солом'яне опудало», тобто «ненадійна людина». Однак переосмислення неологізму пішло ще далі. *Straw man* в сучасній політичній мові означає: «підставний (фіктивний) кандидат, що висувається з метою відвернути увагу виборців від іншого кандидата». Неологізм *paper tiger*, як відомо, увійшов в українську мову вже давно. Він перекладається шляхом калькування – паперовий тигр, тобто вживається в значенні «безпечний противник».

Варто зазначити, що існує багато способів перекладу неологізмів економічної тематики з англійської мови на українську. Перекладач може калькувати «внутрішню форму» неологізму з великою обережністю і лише в тих випадках, коли є повна впевненість в адекватності отриманого перекладу. Разом з тим, аналіз цільової «внутрішньої форми» є, як правило, неодмінним етапом в перекладі таких неологізмів. Для досягнення адекватності при перекладі тексту з однієї мови (ВМ) на іншу (ПМ) перекладач повинен використовувати еквівалентні відповідності в мові, якою робиться переклад. Серед наявних мовних засобів потрібно знайти еквіваленти, які будуть адекватними оригіналу.

5. Перекладацькі помилки при передаванні редуплікативних утворень (на матеріалі англійської мови)

Як відомо, вчинені, ідеальні переклади трапляються вкрай рідко. Вважається, що хороший переклад (крім повної передачі всіх особливостей сенсу, структури і стилю оригіналу) повинен володіти бездоганністю мови і служити повноцінною заміною оригіналу, створюючи у читача повну ілюзію того, що текст спочатку створювався мовою перекладу.

На сьогоднішній день проблема якості перекладу має всеосяжний характер. Вона розглядається перекладачами і фахівцями в області перекладознавства всіх країн світу. Проте, майже кожен переклад містить будь-які похибки, помилки, недоліки.

Стосовно всіх явищ навколишньої нас дійсності, помилка визначається як невідповідність між об'єктом або явищем, прийнятим за еталон, і об'єктом / явищем, зіставленому першому.

Ми будемо розглядати помилку як необґрунтований відступ від нормативної вимоги еквівалентності, що приводить до невідповідності змісту перекладу оригіналу, беручи до уваги всі недоліки, похибки і шорсткості, допущені перекладачем при передачі редуплікативних утворень з однієї мови на іншу.

Всі представлені перекладацькі помилки були виведені на основі зіставлення оригіналів художніх текстів з текстами перекладів, виконаних протягом останніх двох десятиліть, коли вимоги видавництва до якості перекладної літератури помітно знизилися.

Під редуплікативними утвореннями (від лат. *reduplicatio* – «подвоєння») ми розуміємо слова, які мають певну фонетичну і словотворчу структуру. Слідом за зарубіжними лінгвістами (Н. Таном, Х. Марчандом, К. Хансенон) ми виділяємо три типи редуплікативних утворень: 1) повні редуплікативи – включають в свій склад компоненти без фонетичних змін (укр. *тю-тю*; англ. *tick-tick*); 2) аблаутивні – складаються з компонентів, що чергуються гласною в корені (укр. *піф-паф*; англ. *zig-zag*); 3) римовані – складаються з компонентів, що чергуються початковими приголосними (укр. *теревені*; англ. *nimsy-mimsy*).

Проведене нами дослідження показує, що серед редуплікативних утворень, що трапляються на сторінках художніх творів, основна частина являє собою емоційно-оціночні найменування предметів повсякденного побуту, а саме стильові синоніми, наявні в мові нейтральні позначення цих предметів (в укр. *шури-мури і любов, роман, інтрижка*; в англ. *hanky-panky і love, affair, flirtation*). Основним же призначенням більшості редуплікативів

обох мов є вираження негативної оцінки.

Таким чином, при аналізі перекладів редуплікативних утворень ми усвідомлюємо, що завданням перекладача є не тільки забезпечення опосередкованої двомовної комунікації, а й вираз комунікативної інтенції автора тексту, що перекладається і надання емоційного впливу, максимально наближеного за своїм характером до того, на яке розраховує автор оригіналу.

При передачі редуплікативних утворень англійської мови на українську нами були виявлені наступні перекладацькі помилки в цілому, поява перекладацьких помилок обумовлена двома факторами: компетенцією перекладача і складністю тексту, що перекладається.

1) Буквальний переклад редуплікативних утворень:

«10:30 a.m. Jude just called and we spent twenty minutes growling, «Fawaw, that Mr. Darcy». I love the way he talks, sort of as if he can not be bothered. **Ding-dong!** Then we had a long discussion about the comparative merits of Mr. Darcy and Mark Darcy, both agreeing that Mr. Darcy was more attractive because he was ruder but that being imaginary was a disadvantage that could not be overlooked» (H. Fielding «Bridget Jones's Diary»).

«10:30. Тільки що дзвонила Джуд і ми двадцять хвилин поспіль навперебій муркотили: «Ох, який же він красень, цей Містер Дарсі!» Я обожаю його манеру розмовляти, немов його нічого не колиша. Дінг-донг! Потім ми довго порівнювали гідності Містера Дарсі і Марка Дарсі і прийшли до висновку, що Містер Дарсі, все ж таки, більш привабливий, але недійсність його образу дає Марку Дарсі певну перевагу» (Х. Філдінг «Щоденник Бріджит Джонс»). До того ж *ding-dong* є алюзією на весільні дзвони, тобто при думці про потенційного нареченого у дівчини в голові звучить марш Мендельсона. Звідси і можливий варіант перекладу: «Аж заміж захотілося».

2) Неправомірне опущення редуплікативних утворень:

«It must have been a game day, because she had on her cheerleader uniform, a green-and-white pleated miniskirt and a tight white sweater with a giant A across the front of it. I think she stuffs her **pom-poms** down her bra when she is not using them. Otherwise, I do not see how her chest could stick out so much. / «Nice hair, Amelia» she said in her snotty voice. / «Who are you supposed to be, Tank Girl?» (M. Cabot «The Princess Diaries»).

«Напевно, в цей день була гра, тому що Лана була в формі вболівальниці – в міні-спідниці в зелену і білу клітинку і обтягуючому білому светрі з величезною літерою А на грудях. / – Милі волоссячко, Амелія, – сказала вона

своїм противним голосом, – кого ти хочеш зобразити, дівчинку Танкістку?» (М. Кебот «Щоденники принцеси». Пер. Е. К. Денякіної).

Цей прикладу демонструє опущення перекладачем повного редупліката, *rom-roms*, що спотворює комунікативні наміри автора, зміст, вкладений автором в текст як в інструмент впливу на одержувача. Можна запропонувати наступний варіант перекладу даної пропозиції: «Підозрюю, що коли вона не користується своїми помпонами, вона запихає їх на зберігання в ліфчик. Інакше, з чого б її грудям так випирати». Крім цього, бачиться невдалим використання перекладачем буквального перекладу фрази «Tank Girl» (дівчинка Танкистка). Tank girl – вигадана героїня британських коміксів з характерною панківською зачіскою. Лана говорить про волосся, значить, порівнюючи Амелію з Tank girl, вона просто хоче сказати, що у тій на голові скуйовджене, брудне, злипле волосся. Звідси і можливий варіант перекладу: «Краса – то яка на голові!» – сказала вона своїм гугнявим голосом. – Невже це зачіска а-ля «я у мамі замість швабри»?

В цілому, стосовно цього прикладу є доречним наступне зауваження: коли перекладач стикається з тим, що йому не до кінця зрозуміло, він або переводить це дослівно (що при виникненні претензій дозволить йому незворушно відповісти, що «так написано в оригіналі»), або генералізує або зовсім пропускає незрозумілу фразу замість того, щоб спробувати відновити сенс на підставі логіки контексту і дати читачеві повноцінний переклад.

3) Неправильний вибір конкретного значення редуплікатива-полісеманта:

«I was just standing in the shop trying to keep all the change separate with the shopkeeper when this bloke walked in obviously in a real hurry and said. 'Could you let me have a box of Quality Street?' as if I was not there. The poor shopkeeper looked at me as if not sure what to do. / «Excuse me, does the word «queue» mean anything to you?» I said in a hoity-toity voice, turning around to look at him. I made a weird noise. It was Mark Darcy all dressed up in his barrister outfit» (Н. Філдінг «Bridget Jones's Diary»).

«У магазині я тільки хотіла попросити продавщицю не змішувати всю здачу в одну купку, як двері відчинилися і якийсь високий мужик стрімко ступив до прилавка. Не звертаючи уваги на те, що продавщиця зайнята зі мною, він зажадав: / – Пачку «Столичної Вулиці», – продавщиця безпорадно дивилася на мене. / – Вибачте, ви знаєте, що таке черга ? – велично промовила я, обернулася і тут же приглушено пискнула. Переді мною стояв Марк Дарсі, неймовірно представницький в своїй адвокатській мантиї» (Х. Філдінг «Щоденник Бріджит Джонс»).

Римований редулікат *hoity-toity* в електронному словнику Мультиран перекладається як гордовитий; зарозумілий; образливий; дратівливий; вітряний; грайливий; легковажний; зневажливий; снобістський. З контексту видно, що героїня явно обурена і роздратована нетактовним покупцем. Тому, варіант «Вибачте, ви знаєте, що таке черга? – обурилася я і обернулася» представляється нам в даному контексті більш прийнятним. До того ж в даному уривку перекладач допустив грубу смислову помилку: *a box of Quality Street* – це не пачка сигарет (навіть якщо це і була назва сигарет, то слід було передати її за допомогою транскрипції).

Таким чином, вдалим перекладом редулікативних утворень, на наш погляд, є такий, в якому збережені форма, семантика вихідного слова, а також всі його функції, що є подібними складними одиницями в тексті.

ВИСНОВКИ

Знання самостійного значення слова (лексемної ознаки) має незначний вплив на розвиток комунікативної компетентності. Щоб використовувати слово належним чином в комунікації або щоб присвоїти йому правильний сенс, необхідно висловити семантичні ознаки, які притаманні словосполученню, а не слову. Комбінація словникових значень формує тільки частину лексичного значення, повідомленого за допомогою вживання слова. Слова містять деякі власні семантичні ознаки, але їх актуальні смисли рідко незалежні від дистрибутивних моделей. Така різноманітність семантичних рівнів применшує важливість незалежних семантичних ознак слова. Дані ознаки існують, але їх роль в комунікації обмежена.

У висновку слід зазначити, що критичний розбір чужих помилок є вкрай ефективним засобом навчання перекладу і підвищення його якості. Безперечно, краще вчитися на чужих помилках, допускаючи менше своїх. Адже «основне завдання – навчити перекладачів не як перекладати, а як НЕ перекладати» [9; с. 76].

Безсумнівно, поряд з розкриттям семантичного компонента в процесі міжмовної трансляції необхідно домагатися подібного емотивного й прагматичного ефекту в мові перекладу, а також по можливості зберігати форму вихідної одиниці. Правильне прочитання оригіналу, вільне володіння всім багатством мовних засобів мови перекладу, їх вміле використання забезпечать адекватність і еквівалентність перекладу.

В результаті проведеного порівняльного аналізу текстів оригіналів та їх перекладів на наявність смислових помилок, невмотивованих опущень й

стилістичних недоліків, ми виділяємо дві основні причини появи помилок при передачі редуплікативних утворень:

- 1) прогалини в знаннях (недостатнє володіння іноземною мовою, нестача екстралінгвістичних знань);
- 2) недбале ставлення до процесу і результату перекладацької діяльності.

Однак, з іншого боку, в літературі існують також вагомні аргументи на користь основної структури словникового значення. Таких аргументів достатньо і виходять вони від прихильників мінімалізму і максималізму в лексичній семантиці. Без сумніву, великі фонові знання – гарант найбільш адекватного, повного перекладу, відповідного прагматичній спрямованості вихідного матеріалу (крім того, на сьогоднішній день на допомогу перекладачеві приходять різного виду пошукові системи всесвітньої мережі Інтернет).

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Виноградов, В. С. (1997). *Переклад: загальні й лексичні проблеми*: Навчальний посібник. 3-е вид., перероб. М. : КДУ, с. 5 – 87.
- [2] Зорівчак, Р. П. (1989). *Реалія і переклад : на матеріалі англomовних перекладів української прози*. Львів : Видавництво при Львівському державному університеті, с. 134 – 167. Retrieved from URL: http://old.library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/3Ukrainska_biobibliografija/30_Zorivchak.pdf
- [3] Карабан, В. І., Дж. Мейс, Дж. (2003). *Переклад з української мови на англійську мову*: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, с. 205 – 243. URL Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/James_Mace/Pereklad_z_ukrainskoi_movy_na_anhliisku_movu/
- [4] Карабан, В. І. (2004). *Переклад англійської наукової і технічної літератури*: навчальний посібник; Вінниця: Нова книга, 308 - 351 с. Retrieved from URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf
- [5] Кияк, Т. Р., Наumenко, А. М., Огуй, О. Д. (2006). *Теорія і практика перекладу німецької мови*: Вінниця: Нова книга, с. 116 – 144. Retrieved from URL: <https://nk.in.ua/pdf/127.pdf>
- [6] Коптілов, В. В. (2003). *Теорія і практика перекладу*: навчальний посібник: Київ : Юніверс, с. 83 – 97.
- [7] Корунець, І. В. (2008). *Вступ до перекладознавства*: Вінниця : Нова книга, с.347.
- [8] Нестеренко, Н. М., Лисенко, К. В. (2004). *A Course in Interpreting and Translation*: Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів; Вінниця : Нова книга, с 240 – 249. Retrieved from URL: <https://issuu.com/novaknyha/docs/issuu>
- [9] Нямцу, А. С. (2008). *Типологія перекладу*: навчальний посібник; Чернівці: Рута, с. 96 – 99.
- [10] Селіванова, О. О. (2012). *Світ свідомості в мові*: Монографічне видання: Черкаси : Ю. Чабаненко, с. 488.
- [11] Baker, M., Saldanha, G. (2019). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*: London and New York: Routledge, p. 341 – 354. Retrieved from URL: <https://www.routledge.com/Routledge-Encyclopedia-of-Translation-Studies/Baker-Saldanha/p/book/9781138933330>
- [12] Gentzler, E. C. (2001). *Contemporary Translation Theories*: London: Routledge, p. 232. Retrieved from URL: https://pereklad.nmu.org.ua/ua/Practice_translation-problems.pdf
- [13] Holmes, J. S. (1998). *The Name and Nature of Translation Studies. Translated Papers on Literary Translation and Translation Studies*: Amsterdam, Rodopi, p. 66 – 80.
- [14] Munday, J. (2008). *Introducing translation studies: theories and applications*: London and New York: Routledge, p. 240 - 248.
- [15] Пым, А. (2010). *Exploring Translation Theories*: London and New York: Routledge, p 201 - 206.
- [16] Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*: Amsterdam & Philadelphia: Benjamins, p. 311 - 314

REFERENCES

- [1] Vinogradov, V. S. (1997). *Translation: General and Lexical Problems: A Textbook*. 3rd ed., Reworked. M. : KSU, p. 5 - 87.
- [2] Zorivchak, R. P. (1989). *Reality and translation: on the material of English translations of Ukrainian prose*; Lviv: Lviv State University Publishing House, p. 134 - 167. Retrieved from URL: http://old.library.lnu.edu.ua/bibl/images/Vudanna_WEB_pdf/3Ukrainian_biobibliography/30_Zorivchak.pdf
- [3] Karaban, V. I., J. Mace, J. (2003). *Translation from Ukrainian into English: a textbook*. Vinnytsia: New book, p. 205 - 243. Retrieved from URL: https://chtyvo.org.ua/authors/James_Mace/Pereklad_z_ukrainskoi_movy_na_anhliisku_movu/
- [4] Karaban, V. I. (2004). *Translation of English scientific and technical literature: a textbook*; Vinnytsia: New book, 308 - 351 p. Retrieved from URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf
- [5] Kiyak, T. R., Naumenko, AM, Ogui, OD (2006). *Theory and practice of German translation*: Vinnytsia: New book, p. 116 - 144. Retrieved from URL: <https://nk.in.ua/pdf/127.pdf>
- [6] Koptilov, V. V. (2003). *Theory and practice of translation*: textbook: Kyiv: University, p. 83 - 97.
- [7] Korunets, I. V. (2008). *Introduction to translation studies*: Vinnytsia: New book, p.347.
- [8] Nesterenko, N. M., Lysenko, K. V. (2004). *A Course in Interpreting and Translation: A Handbook for Students and Teachers of Higher Education*; Vinnytsia: New book, from 240 – 249. Retrieved from URL:

- <https://issuu.com/novaknyha/docs/issuu>
- [9] Nemtsu, A. S. (2008). *Typology of translation: a textbook*; Chernivtsi: Ruta, village 96 - 99.
- [10] Selivanova, O. O. (2012). *The world of consciousness in language*: Monographic edition: Cherkasy: Yu. Chabanenko, p. 488.
- [11] Baker, M., Saldanha, G. (2019). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*: London and New York: Routledge, p. 341 - 354. Retrieved from URL: <https://www.routledge.com/Routledge-Encyclopedia-of-Translation-Studies/Baker-Saldanha/p/book/9781138933330>
- [12] Gentzler, E. C. (2001). *Contemporary Translation Theories*: London: Routledge, p. 232. Retrieved from URL: https://pereklad.nmu.org.ua/en/Practice_translation-problems.pdf
- [13] Holmes, J. S. (1998). *The Name and Nature of Translation Studies. Translated Papers on Literary Translation and Translation Studies*: Amsterdam, Rodopi, p. 66 - 80.
- [14] Munday, J. (2008). *Introducing translation studies: theories and applications*: London and New York: Routledge, p 240 - 248.
- [15] Pym, A. (2010). *Exploring Translation Theories*: London and New York: Routledge, p 201 - 206.
- [16] Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*: Amsterdam & Philadelphia: Benjamins, p. 311 - 314.